

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Голова Приймальної комісії
Президент Національного університету
«Києво-Могилянська академія»

Сергій КВІТ

31 березня 2025 р.

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ІСПИТУ З ФАХУ
для вступників на навчання до аспірантури для здобуття ступеня
доктора філософії (PhD) за спеціальністю
С5 «СОЦІОЛОГІЯ»
(галузь знань: «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні
відносини»)

Схвалено
Вченою радою
факультету соціальних наук та соціальних технологій
(протокол № 4 від 31 березня 2025 р.)

І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Складання вступного іспиту з фаху передбачено Правилами прийому до Національного університету «Києво-Могилянська академія» в 2025 р. (далі – Правила) для тих абітурієнтів, які вступають на навчання до аспірантури НаУКМА для здобуття ступеня доктора філософії (PhD) з відповідних спеціальностей, зазначених у *додатку 1* до Правил.

Вступний іспит з фаху за спеціальністю С5 «Соціологія» має за мету з'ясування рівня фахових компетентностей, теоретичних знань і практичних навичок абітурієнтів із засадничих соціологічних курсів: теорії та історії соціології, соціальних структур та інституцій, методології та методів соціологічних досліджень, методів аналізу соціологічних даних; визначення готовності вступників до засвоєння програми підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів вищої кваліфікації, яка відповідає третьому (освітньо-науковому) рівню вищої освіти та восьмому кваліфікаційному рівню за Національною рамкою кваліфікацій.

Вступний іспит з фаху за спеціальністю С5 «Соціологія» проводиться в **письмовій формі** та має **змішану структуру** (*іспит включає тестові завдання з питаннями закритого типу, які містять одну правильну відповідь, та відкриті питання*), загальна кількість завдань – 34. Фахове вступне випробування за спеціальністю С5 «Соціологія» проводиться дистанційно в режимі онлайн на платформі Microsoft Teams (дивись Додаток 11 до Правил прийому).

Всі завдання іспиту поділяються на чотири блоки:

- (1) теорія та історія соціології (40 балів)
- (2) методологія та методи соціологічних досліджень (80 балів)
- (3) методи аналізу соціологічних даних (40 балів)
- (4) соціальні структури та інституції (40 балів)

Кількість варіантів – 2.

Тривалість виконання – 90 хв.

Зразки тестових завдань:

1. Головна перевага телефонного опитування — це:
 1. швидкість проведення опитування
 2. високий response rate
 3. можливість використовувати складні анкети
 4. мінімізація впливу інтерв'юера

2. Мода та медіана розподілу відповідей належать до:
 1. Мір надійності
 2. Мір центральної тенденції
 3. Мір варіації
 4. Мір зв'язку

3. Що не показує графік «ящик з вусами»?
 1. Середнє
 2. Медіану
 3. Третій квартиль
 4. Перший квартиль
 5. Викиди

II. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ІСПИТУ З ФАХУ

Питання з методології та методів соціологічних досліджень:

1. Структура та функції програми в соціологічному дослідженні.
2. Проблеми, об'єкт та предмет дослідження.
3. Висування мети дослідження як орієнтування на його кінцевий результат. Теоретико-прикладні та практичні цілі дослідження. Задачі дослідження: основна, часткова, додаткова. Методичні задачі.
4. Концептуалізація понять як процедура тлумачення, уточнення змісту понять, що складають концептуальну схему дослідження.
5. Операціоналізація понять - перехід від теоретичного до емпіричного рівня.
6. Валідність та надійність соціологічної інформації.
7. Гіпотеза - головний методологічний інструмент соціологічного дослідження. Теорія та гіпотеза. Гіпотеза вихідна та гіпотеза-наслідок. Описові та пояснюючі гіпотези.
8. Поняття генеральної та вибіркової сукупностей.
9. Репрезентативність соціологічної інформації.
10. Випадкова та систематична помилки репрезентативності.
11. Розрахунок об'єму вибірки.
12. Розрахунок похибки простої випадкової вибірки.
13. Типи відбору – випадковий, систематичний, квотний.
14. Проста випадкова та систематична вибірки.
15. Стратифікована та кластерна вибірки.
16. Регіональні багатоступеневі вибірки.
17. Класифікація методів збору соціологічної інформації.
18. Класифікація методів опитування.
19. Інтерв'ю - способи організації робіт, процедура та інструмент опитування. Можливі зміщення, їх оцінювання та усунення.
20. Конструювання анкети. Можливі зміщення в інформації, їх усунення.
21. Шкали Лайкерта та Терстоуна.
22. Шкала Богардуса. Семантичний диференціал.
23. Претест. Методичні особливості проведення претесту. Програма навчання інтерв'юєрів. Способи контролювання роботи інтерв'юєрів.
24. Телефонне опитування. Процедура та інструмент. Переваги та вади. Використання комп'ютерів (телефонне інтерв'ю що асистується комп'ютером).
25. Поштове опитування.
26. Пресове опитування, його недоліки. Поєднання поштового опитування з інтерв'ю.
27. Спостереження. Включене та невключене. Проблеми впливу на процес, що вивчається, та етика дослідження. Задачі, що розв'язуються цим методом, його зв'язок з іншими методами збору інформації.
28. Аналіз документів. Види аналізу. Якісний аналіз. Типи документів.
29. Аналіз якісний та кількісний. Задачі та особливості якісного аналізу. "Зовнішній" та "внутрішній" аналіз. Ознаки довіри до інформації.
30. Контент-аналіз. Особливості контент-аналізу. Переваги та вади. Процедура. Категорії, одиниці аналізу та одиниці рахування.
31. Організація дослідження. Кадрове забезпечення. Строки дослідження, графік робіт. Матеріально-технічне забезпечення (комп'ютери, програми тощо).
32. Загальна характеристика якісних методів.
33. Співвідношення якісних та кількісних методів.
34. Вибірка в якісному дослідженні.
35. Типи інтерв'ю в якісному дослідженні.

36. Принципи організації і проведення фокус-груп.
37. Біографічний метод в якісному соціологічному дослідженні.

Питання з методів аналізу соціологічних даних:

38. Застосування математичних методів в соціології. Простий та багатовимірний аналіз.
39. Вимірювання соціальних змінних.
40. Типи шкал за рівнем вимірювання.
41. Таблиця одновимірного розподілу. Міри центральної тенденції та міри варіації.
42. Побудова таблиць одновимірного розподілу. Обчислення мір центральної тенденції та варіації.
43. Двовимірна таблиця та обчислення коефіцієнту χ^2 -квадрат.
44. Побудовані на χ^2 -квадрат коефіцієнти. Коефіцієнти зв'язку, що базуються на зменшенні помилки передбачення.
45. Коефіцієнти зв'язку для порядкових шкал.
46. t -критерій Ст'юдента для однієї, незалежних та пов'язаних вибірок.
47. Непараметричні методи в аналізі соціологічної інформації.
48. Однофакторний дисперсійний аналіз.
49. Двофакторний дисперсійний аналіз. Поняття статистичної взаємодії.
50. Значущість різниці відсотків
51. Перевірка статистичних гіпотез.
52. Значущість коефіцієнтів кореляції Пірсона.
53. Основні поняття регресійного аналізу.
54. Процедура проведення та інтерпретації результатів простого регресійного аналізу.
55. Використання категоріальних змінних в регресійному аналізі.
56. Процедура проведення та інтерпретації результатів багатовимірного регресійного аналізу.
57. Основні поняття факторного аналізу.
58. Методи ротації в факторному аналізі. Визначення навантажень кількості факторів.
59. Призначення та основні етапи дискримінантного аналізу.
60. Багатовимірне шкалування.
61. Ієрархічний кластерний аналіз.
62. Кластерний аналіз – метод K -середніх.
63. Логістична регресія.

Питання з теорії та історії соціології:

64. Основні положення соціальної теорії Т.Гоббса.
65. Матеріалістичне розуміння історії К.Маркса та Ф.Енгельса.
66. Основні положення соціологічної концепції Е.Дюркгейма.
67. Формальна соціологія Г.Зіммеля.
68. Основні положення соціологічної концепції Ф.Тьоніса.
69. Основні підходи до пояснення розвитку й становлення капіталізму.
70. Концепція ідеальних типів у соціології М.Вебера.
71. Проблема раціональності та розуміюча соціологія М.Вебера.
72. Символічний інтеракціонізм: Дж.Мід та Г.Блумер.
73. Теорія соціальної дії та соціальних систем Т.Парсонса.
74. Теорії середнього рівня в соціології: Р.Мертон.
75. Теорія конфлікту в соціології: Р.Дарендорф, Л.Козер, Д.Рекс, Р.Коллінз.
76. Теорія соціального обміну: П.Блау, Дж.Хоманс.
77. Феноменологічна соціологія та Соціальне конструювання реальності (А.Шюц, А.Сікурел, Т.Лукман, П. Бергер).

78. Етнометодологія Г.Гарфінкеля.
79. Соціальна драматургія та фрейм-аналіз І.Гофмана.
80. Франкфуртська школа в соціології: М.Хоркхаймер, Т.Адорно, Г.Маркузе.
81. Теорія комунікативної дії Ю. Хабермаса.
82. Позитивізм. логічний позитивізм, пост-позитивізм.
83. Структуралізм та пост-структуралізм в соціології. Лінгвістичний поворот. Ідеї Р.Барта.
84. Основні ідеї М.Фуко.
85. Соціологічна теорія П.Бурд'є.
86. Комунікативна системна теорія Н.Лумана.
87. Структуралістська концепція Е.Гіденса.
88. Сучасний неомарксизм і критична теорія.
89. Постмодернізм та соціологічна теорія (Ж.-Ф. Ліотар, Ф.Джеймісон, Ж.Бодріяр, З.Бауман, С.Лаш, У.Бек).

Питання щодо соціальних структур та інституцій:

90. Поняття “соціальна структура” в соціології. Структурна перспектива в інтерпретації суспільства.
91. Особливості соціальної структури постіндустріального суспільства.
92. Взаємозв'язок між соціальними структурами та особистісними якостями людей.
93. Поняття “соціальний інститут” в соціології. Функції та дисфункції соціальних інститутів. Процес інституціалізації.
94. Організації як елементи соціальної структури суспільства. Типи організацій в суспільстві. Організація і бюрократія.
95. Поняття “соціальна група” в соціології. Критерії типології соціальних груп. Первинні та вторинні соціальні групи. Соціальні групи та соціальні категорії.
96. Типи стратифікаційних систем у суспільстві.
97. Основні концепції походження та обґрунтування соціальної нерівності.
98. Поняття “клас” в соціології. Основні характеристики соціальних класів.
99. Класовий аналіз в сучасній соціології. Суть та особливості неомарксистського та неовеберіанського підходів.
100. Влада як чинник соціальної стратифікації. Соціальні механізми формування та відтворення еліти суспільства.
101. Методичні особливості дослідження еліти суспільства.
102. Концепції та емпіричні показники середнього класу.
103. Основні чинники відтворення “соціального дна” суспільства. Поняття “underclass” в соціології.
104. Чинники нерівності у суспільствах, що трансформуються. Вплив ринкових перетворень на тенденції соціальної нерівності.
105. Тенденції змін у соціальних структурах пострадянських суспільств.
106. Типи соціальної мобільності у суспільстві. Внутрішньогенераційна та міжгенераційна соціальна мобільність. Поняття та методи дослідження.
107. Гендерні відносини в суспільстві та гендерний розподіл праці.
108. Гендерні виміри соціальної нерівності. Фемінізація бідності.
109. Основні методи дослідження соціальної структури суспільства.
110. Основні методи дослідження соціальної мобільності в соціології.
111. Застосування якісних методів для дослідження соціальної структури та соціальної мобільності.

III. ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ

1. Оксамитна С. Міжгенераційна класова і освітня мобільність. – К., 2011.
2. Паніотто В.І., Максименко В.С., Харченко Н.М. Статистичний аналіз соціологічних даних. К.: Видавничий дім “КМ Академія”, 2004. – 270 с.
3. Паніотто В., Харченко Н. Методи опитування. – К.: "Видавничий дім "КМА", 2017.
4. Підходи до класового аналізу. За ред. Е.Райта. – К., 2019.
5. Симончук О.В. Соціальні класи в сучасних суспільствах. К.,2018.
6. Соціологія: короткий енциклопедичний словник. – К.: Український Центр духовної культури, 1998.
7. Струченков О. Динаміка бідності в Україні. Доступ онлайн: <http://commons.com.ua/uk/dynamika-bidnosti-in-ua/>
8. Agresti, Alan and Barbara Finlay. 2009. *Statistical Methods for the Social Sciences*, 4th edition. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
9. Babbie E. *The Practice of Social Research*. - Chapman University, 2010, 12-th Edition.
10. Connel R.W. *Gender*. Cambridge: Polity Press, 2002.
11. Field A. *Discovering Statistics Using SPSS* (2nd edition). London: Sage, 2005.
12. Giddens, A., & Sutton P. *Poverty. Essential Concepts in Sociology*. NY, 2014.
13. Giddens, A., & Sutton P. *Class. Essential Concepts in Sociology*. NY, 2014.
14. Interactive statistics textbook «Concepts and Applications of Inferential Statistics» <http://vassarstats.net/textbook/>
15. Norusis, M. *SPSS 16.0 Guide to Data Analysis* (2nd Edition), 2008.
16. Ritzer, G. *Postmodern Social Theory*. New York: McGraw-Hill, 1997.
17. Ritzer, G. *The Blackwell Companion to Major Classical Theorists*. Wiley and Sons, 2003.
18. Ritzer, G. *Modern Sociological Theory*, 8th edition. Sage, 2008.
19. Ritzer, G. *Classical Sociological Theory*, 7th edition, McGraw-Hill, 2011.
20. Ritzer, G. *Contemporary Sociological Theory (and Its Classical Roots)*. McGraw-Hill, 2013.
21. Scott, J., & Marshall, G. (2015). *A Dictionary of Sociology*– Oxford University Press. On-line: <http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199533008.001.0001/acref-9780199533008>
22. Silverman D. *Doing qualitative research*. London; New Delphi: Thousand Oaks, 2000.
23. SPSS tutorials: home <https://libguides.library.kent.edu/SPSS/home>
24. Strauss A. *Qualitative Analysis for social scientists*. Cambridge: Cambridge University Press, 1989.
25. Wright E.O. *Class Counts*. 1.3. Class and exploitation; 1.4. Adding complexities to the concept of class structure. – С. 13-23.
26. Wright E.O. *Class structure and income determination. Rational versus relational theories of class*.

IV. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Результати фахового вступного випробування за спеціальністю С5 «Соціологія» оцінюються за **200-бальною шкалою**.

Фахове випробування з соціології має комбіновану структуру та складається з **письмового іспиту** в формі **тестування** (максимум 200 балів) та **співбесіди** на основі попередньо поданої **дослідницької пропозиції** (максимум 200 балів).

Загальна оцінка за письмовий іспит – **максимально 200 балів**. З них:

За кожний тематичний блок завдань (тестові та відкриті питання, загалом – 34):

- (1) теорія та історія соціології (40 балів)
- (2) методологія та методи соціологічних досліджень (80 балів)
- (3) методи аналізу соціологічних даних (40 балів)
- (4) соціальні структури та інституції (40 балів)

Абітурієнт вважається таким, що склав іспит з фаху за спеціальністю С5 «Соціологія», якщо сумарна оцінка за виконання екзаменаційного тесту становить **150 – 200 балів**.

У випадку, якщо екзаменаційна оцінка становить **0 – 149 балів**, абітурієнт вибуває з конкурсного відбору за спеціальністю С5 «Соціологія».

Абітурієнт має продемонструвати:

- глибоке знання програмного матеріалу з соціологічних навчальних дисциплін, особливо з загальної соціології, методології та методів соціологічних досліджень дисциплін, методів аналізу соціологічних даних, теорії та історії соціології, структури суспільства;
- уміння аналізувати й оцінювати соціальні факти, явища, події, феномени, соціальні й суспільні зміни та тенденції послуговуючись теоретичними й практичними поняттями та категоріями соціології, використовуючи теоретичні й емпіричні моделі.
- уміння застосовувати та інтерпретувати результати емпіричних соціологічних досліджень.
- знання фахової термінології, володіння науковим стилем, володіння письмовою та розмовною українською мовою, достатній рівень грамотності, знання з орфографії, синтаксису, пунктуації та стилістики української мови, вміння аргументувати свою точку зору українською мовою.

V. АЛГОРИТМ ПРОВЕДЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО ВИПРОБУВАННЯ

5.1. Вступне випробування проводиться дистанційно з паралельною онлайн-присутністю вступника під час проходження іспиту на платформі Microsoft Teams з обов'язково увімкненою камерою.

Початок вступного випробування визначається розкладом вступних випробувань. Вступник повинен зайти на платформу та пройти процедуру ідентифікації (приблизно за 30 хвилин до початку).

У разі початку повітряної тривоги вступник має терміново повідомити членів комісії в чаті MS Teams групи. Іспит для цього вступника буде скасовано, а у вступника з'являється можливість скласти іспит у резервний час згідно з графіком.

5.2. Для реєстрації вступника на вступний іспит буде використана поштова скринька, яку вступник зазначив у своєму електронному кабінеті вступника.

5.3. Вступник отримує запрошення на пошту, вказану при реєстрації в електронному кабінеті вступника. Адміністрація НаУКМА не несе відповідальності за помилку в адресі електронної скриньки вступника, яка використовується для авторизації.

5.4. Приймальна комісія додає вступників до екзаменаційних груп відповідно до поданих заяв.

5.5. У день проведення випробування вступник долучається до відеоконференції під власним прізвищем, ім'ям та іменем по батькові повністю з обов'язково увімкненою камерою.

5.6. Вступник проходить ідентифікацію через представлення документу, який офіційно підтверджує особу вступника.

5.7. Вступник проходить вступне випробування з постійно увімкненою камерою. У разі, якщо камера буде вимкнена, екзаменаційна комісія не буде брати до розгляду результати вступного випробування.

5.8. При виникненні питання вступник може поставити його через чат зустрічі або вголос, «піднявши руку».

5.9. Мікрофони під час проходження тестування будуть вимкнені та за потреби вмикатимуться членами комісії.

5.10. Під час проведення ідентифікації вступників та тестування буде відбуватись запис.

5.11. Результати вступного іспиту Приймальна комісія оприлюднює протягом доби після завершення іспиту на сайті Приймальної комісії.